

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ*

The Integration of Buddhist Innovative Learning Areas

¹พระราชสุตาภรณ์, ²พระมหาอุตร อุตฺตโร, ³พระครูสิริภุรินัทสน์ และ ⁴ปฏิธรรม สำเนียง

¹Phraratsutaporn, ²Phrarmaha Udorn Uttaro,

³PhrakhruDiriphurinithat and ⁴Patitham Samninang

^{1,2,3,4}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3,4}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: Udon921@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และ 3) เพื่อบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการวิจัยรูปแบบ Action Research เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ จัดเวทีสัมมนา และสนทนากลุ่มย่อย แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ (2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ (3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ (4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ (5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ (6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ (7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ มาประกอบในการทำกิจกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ (2) กิจกรรมนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง (3) กิจกรรมนวัตกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ (4) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ 2) นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยใช้หลักไตรสิกขาควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทัศนคติ ทักษะ จึงนำไปสู่การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ทั้งเป็นเครื่องมือขัดเกลาอุปนิสัย จิตใจ ให้เป็นผู้ กตัญญูรู้คุณ และมีเมตตาธรรม 3) การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการบูรณาการระหว่างนวัตกรรมการเรียนรู้ 7 ด้าน กับกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม และหลักไตรสิกขา คือ (1) ชั้นศีล (2) ชั้นสมาธิ (3) ชั้นปัญญา เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่สั่งสมแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรม ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาคุณลักษณะ “ดี เก่ง กล้า มีความสุข”

คำสำคัญ: พื้นที่นวัตกรรม; นวัตกรรมการเรียนรู้; การเรียนรู้วิถีพุทธ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the innovative learning areas; 2) to explore the Buddhist innovative learning; and 3) to integrate the Buddhist innovative learning areas. The study employed an action research method in which the data were collected with 17 key informants. The research instruments included an interview form, a seminar, and a focus group discussion. The obtained qualitative data were analyzed by way of content analysis.

From the study, the following findings are found: 1) The innovative learning area includes (1) The process of Buddhist teaching and learning; (2) The process of Buddhist learning; (3) Buddhist economics; (4) The development of mindfulness according to Buddhism; (5) The Buddhist culture/ manner; (6) Distinctive innovation in the area; and (7) Buddhist creativity and innovation. All of this is implemented through four activities that result from Buddhist learning, namely (1) Innovative learning activity; (2) Buddhism-based sufficiency innovative activity; (3) Knowledge transfer and innovation activity; and (4) activity called “walking on feet, stepping forwards into merit-making”. 2) Buddhist learning innovation refers to areas where Trisikkhā (the Threefold Learning) is used in conjunction with teaching and learning management to develop attitudes and skills that lead to peaceful coexistence, as well as training the mind and behavior of students to be of gratitude and loving-kindness. 3) The integration of Buddhist learning innovation areas includes the integration of seven aspects of learning innovation, four Buddhist learning activities, and Trisikkhā (the Threefold Learning), which comprises (1) Sīla (morality); (2) Samādhi (concentration); and (3) Paññā (wisdom). All of this aims to develop students to be studious, as well as cultivate morality in students through activities, resulting in students with the characteristics of “good, skillful, brave, and happy”.

Keywords: Innovative Areas; Learning Innovation; Buddhist Learning

บทนำ

การศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งความสัมพันธ์ของทุกชีวิตที่ต่างก็เป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ถึงแม้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงหรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง (Ministry of Education, 2004) ปัจจุบันการเรียนการสอนของประเทศไทยยังมีปัญหาในหลายๆ เรื่อง เช่น ไม่มีการบูรณาการระหว่างองค์กรที่มีหน้าที่ต่างๆ ในระบบการศึกษา ขาดกลไกและนโยบายในการนำไปปฏิบัติและยังไม่มีกรรมการเรียนรู้ไป

ขยายผลทั้งระบบการศึกษา จึงเห็นสมควรให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ การจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Kanchanaburi province, 2020) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดไว้ว่า “มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ “มาตรา 7 ให้มีการส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (National Education Act of B.E. 2542, 1999) จึงมีพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ โดยให้ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คิดค้น และพัฒนาด้านนวัตกรรมการศึกษา และดำเนินการนำนวัตกรรมการศึกษานั้นไปใช้ในสถานศึกษาในพื้นที่ โดยมีอิสระในการจัดทำหลักสูตร พัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพื้นที่

การเรียนรู้วิถีพุทธคือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางด้านความประพฤติ ศิล สมาธิ ปัญญาของ องค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีวินัยเป็นผู้ปฏิบัติตน ตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน (Thongiang, 2020) ทางของพระพุทธรูป คือ ท่านผู้รู้ – ผู้ดี – ผู้เบิกบาน ความรู้ – ความดี – ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ 3 ด้าน ของแก่นอันเดียว คือ ปัญญาที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไป ในจิตใจที่ตึ๊งาม สุขสดใสมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ ทำให้เกิดการพัฒนาศึกษา 3 ด้าน บูรณาการเป็นไตรสิกขา (Ministry of Education, 2004) การพัฒนาผู้เรียนตามรูปแบบ โรงเรียนวิถีพุทธนั้น จัดผ่านระบบ “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศิลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา บูรณาการในการ จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกสาระวิชา และกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน รวมถึง เน้นความสัมพันธ์ของบ้าน วัด โรงเรียน โดยโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ประสานเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกันด้วยวัฒนธรรมเมตตาและวัฒนธรรมแสวงปัญญาในการเป็นสิ่งแวดล้อม ที่ได้หล่อหลอมรวม อบรม บ่มเพาะเยาวชนในด้านวิชาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม

แนวทางการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป้าหมายและจุดเด่น มีกระบวนการและวิธีการ ใดๆที่สามารถจะนำไปบูรณาการกับการนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีได้ อย่างไร การเชื่อมโยงเพื่อตอบ ซึ่งคำตอบที่ได้นี้จะป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบและสามารถเรียกได้ว่านวัตกรรมการ เรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา หากนำความรู้จากทั้งสองศาสตร์มาศึกษาร่วมกันในเชิงบูรณาการย่อมนำมาซึ่ง องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์เพื่อเพิ่มเติมให้การศึกษาเกิดความสมบูรณ์ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกองค์ความรู้ ใหม่นี้ว่า “นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” การกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปการ บริหารและการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานทดลองการบริหารจัดการศึกษา โดยการกำหนดระยะเวลาการ ทดลองที่ชัดเจน เพื่อนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เช่น การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องอย่างต่อเนื่อง การออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมไปยังพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามด้วยหลักพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาน่าจะมีอยู่และมีปัจจัยที่จะช่วยทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จได้แต่ยังไม่มีใครศึกษาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้วิจัยสนใจและต้องการศึกษาให้ชัดเจนในประเด็นของนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” โดยแสวงหาแนวความคิดการเรียนรู้ของการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมไทยจะช่วยให้เกิดการความรู้นำไปพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม การความรู้การกับนวัตกรรมการเรียนรู้มาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาและหาความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงเข้าสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
3. เพื่อบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน เกี่ยวกับคุณลักษณะของหลักการการเรียนรู้ ๆ เพื่อทราบแนวทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในสถานศึกษาและกรอบแนวคิด การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ในกระบวนการอบรมฯ

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกัพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการสร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีสัมมนา เป็นการประชุมสานเสวนาแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกัพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เครื่องมือวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ
- 2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการเพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย
- 4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.67 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะหาที่มีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ ฉบับสมบูรณ์
- 5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้ 1) การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ 2) การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยการทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ศึกษาพื้นที่และการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธโดยการสำรวจข้อมูลและคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ 3) ปฏิบัติการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษาในโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ในพื้นที่การศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ผลการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนา เพื่อขยายพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนนาร่อง 4) การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำฉบับสมบูรณ์ 5) การสรุปองค์ความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีสัมมนาในโรงเรียนหรือพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้มีส่วน

เกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ในโรงเรียนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเรียนรู้ในพื้นที่โรงเรียน ทั้ง 3 แห่ง เพื่อต่อบัตถุประสงค์ การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการสอนสังคมวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม 6) การจัดประชุมเสวนาทาง วิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการพื้นที่ทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้ องค์ความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีกระบวนการ สร้างสรรค์และพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่แกโรงเรียนอื่นๆ อีก 3 แห่ง โดยการ ประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อต่อบัตถุประสงค์ข้อที่ 3 7) ระยะที่ 7 การจัดทำสื่อ สิ่งพิมพ์ วีดีโอ ผลงานวิจัย วีดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำ แผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เว็บไซต์ จำนวน 1,000 เล่ม และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารการศึกษา และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และ ข้อมูลเชิงประจักษ์ จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) การอบรมเชิงปฏิบัติการซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้าน เนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอข้อมูล เป็นลักษณะเชิงพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เป็นเชิงคุณภาพประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้เห็นการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร และปัจเจกบุคคล อันประกอบไปด้วย 1) การศึกษาพื้นที่ นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ พบว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ (2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ (3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ (4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ (5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ (6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ (7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ มาประกอบในการทำกิจกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ (2) กิจกรรมนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง (3) กิจกรรมนวัตกรรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ (4) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ ซึ่งมุ่งหวังให้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสร้าง ระบบการศึกษาเชิงพื้นที่ที่สามารถทำให้องค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันอย่างเป็น ระบบ เป็นวิธีปฏิบัติที่ดี เพื่อขยายผลไปสู่ระบบใหญ่ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า พื้นที่ทำกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ใช้หลักไตรสิกขาควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มุ่งเปลี่ยนทัศนคติที่ดีของเยาวชนให้หันมาสนใจใฝ่รู้ในธรรมะโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ และปลูกฝังค่านิยมคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรม ให้รู้จักความพอกิน พอใช้ พอติดกับสิ่งที่ตนเองหาได้ใช้เป็น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า เป็นการบูรณาการระหว่างนวัตกรรมการเรียนรู้ 7 ด้าน กับกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม และหลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล 2) สมาธิ 3) ปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคุณลักษณะ ดังนี้ “ดี เก่ง กล้า มีความสุข” คือ มีปัญญาเข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตที่จะนำมาใช้กับสภาพสังคมในปัจจุบันได้

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ”

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยดำเนินการ 1) การประสานความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ 2) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและการสร้างทางเลือก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของโรงเรียนนำร่อง การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ ปัจจัยสำคัญ 7 ด้าน คือ (1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ (2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ (3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ (4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ (5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ (6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ (7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

โดยการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการพัฒนา โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ใจ และปัญญาอย่างนำกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (2) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง (3) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ (4) กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรม ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ 3 แนวทาง ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ มาประกอบในการทำกิจกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ 2) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง 3) กิจกรรมนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ กิจกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากห้องเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จากเอกสาร/ตำรา/Website มีพฤติกรรมที่เหมาะสม รู้คุณค่าการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นโรงเรียนในวิถีแห่งปัญญา ที่พัฒนาอย่างบูรณาการในระบบแห่งไตรสิกขา สู่วิถีความเป็นพุทธ ผู้เข้าถึงธรรมและอยู่ร่วมสังคมอย่างสร้างสรรค์เกื้อกูล ตามหลักแห่งวิถีแห่งธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Guðjónsdóttir et al. (2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การรับรู้ความสามารถของครู และเจตคติต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ ประสบการณ์มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีประสิทธิผลในการสอนส่วนบุคคลมีส่วนสัมพันธ์ในเชิงบวก และประสิทธิผลการเรียนการสอนทั่วไปไม่สัมพันธ์กับเจตคติของครูต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน และการวิจัยในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1) **นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ** ใช้หลักไตรสิกขาควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน มุ่งเปลี่ยนทัศนคติที่ดีของเยาวชนให้หันมาสนใจใฝ่รู้ในธรรมะโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน และปลูกฝังค่านิยมคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรมใช้หลักธรรมทางศาสนา ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ngamprakhon, Sangnont, and Phramaha Sombat Tanapanyo (2018) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการสอนในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน โดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมาโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

จากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ทางการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของชาติที่ว่า พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีคนเก่ง และมีความสุขในสังคม

2) **นวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง** โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนรู้จักความพอใช้ พอใช้ พอดีกับสิ่งที่ตนเองหาได้ใช้เป็น ทั้งนี้เพราะใช้หลัก กิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ทั้งนี้เพราะ ชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจในสังขารในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhiromrat (2010) ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านหลักการ ประกอบด้วย (1) พอประมาณ (2) มีเหตุผล (3) มีภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไข ประกอบด้วย (1) ความรู้ (2) คุณธรรม (3) ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา (4) ระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา และ (5) ความคิดเห็นของนักศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

3) **นวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้** คือ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพราะ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งด้านความพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ทำให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasertsin, Jiotrakul, and Thongklomsee (2017) ได้วิจัยแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการทำวิจัยของครู และนิยามนวัตกรรมทางการเรียนการสอนไว้หมายถึง ความสามารถในการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน เป็นตัวกลางหรือช่องทางถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะ รวมไปถึงประสบการณ์จากแหล่งความรู้ไปสู่ ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่นักการศึกษาพยายาม นำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ๆ และ 4) **เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ** คือ กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น จะช่วยหล่อหลอมนักเรียนให้เป็นคนดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนาจึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Reungsil (2005) ได้ศึกษา “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4: กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 34 (บ้านกุดโง้ง)” ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้ (1) ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง จัดอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสวยงามเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติ และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป (2) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น (3) ด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติธรรม รักษาศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (4) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม/การปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และ (5) ด้านการก่ออุลสัมพันธโรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โรงเรียนได้ร่วมมือกันกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการบูรณาการระหว่างนวัตกรรมการเรียนรู้ 7 ด้าน กับกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม และหลักไตรสิกขา คือ (1) ศีล (2) สมาธิ (3) ปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคูณลักษณะ ดังนี้ “ดี เก่ง กล้า มีความสุข” คือ มีปัญญารู้เข้าใจ ในทางคุณค่าที่ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตเน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ Phrakhrubaitikas Winuwichano (2018) ได้ศึกษา ได้ศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ทุกฝ่ายควรตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย จัดกิจกรรมบูรณาการตามหลักอริยสัจ 4 อย่างมีเหตุผลในการแก้ไข ปัญหา

สรุป

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ มาประกอบในการทำกิจกรรม อันเกิดจากการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ 2) กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง 3) กิจกรรมนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ เป็นการปฏิบัติบูรณาการ หลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล 2) สมาธิ 3) ปัญญา หลักการและเหตุผลในการคิดพิจารณา ทำให้เกิดการมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามต่อตัวเองและผู้อื่น บูรณาการประยุกต์ในการพัฒนาให้นักเรียนที่เข้าร่วมให้เกิดศรัทธา ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่ชาวพุทธและปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสมทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม จิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญาเห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูกต้องจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม ปัญญาจึงเป็นตัวจัดปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลาย

อย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสุข เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรม ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาคุณลักษณะ “ดี เก่ง กล้า มีความสุข”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 พื้นที่วัดกรรมการเรียนรู้ เป็นการใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบทั่วไปบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วิธีการจัดการเรียนการสอนในแต่ละชั้นตอนให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา นักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเชิงบูรณาการทุกมิติเพื่อสร้างความรู้ เสริมความดี มีความสุข เกิดสันติแก่ปัจเจกชนและมหภาค

1.2 การจัดการกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนวิถีพุทธ ไม่ได้เน้นการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสอนแบบภาพรวม ซึ่งถูกออกแบบมาเป็นการจัดการเรียนการสอน การจัดการกิจกรรม การอบรมปมนิสัย การติดตามนักเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมกิจกรรมในวัดและชุมชน ฯลฯ ล้วนสร้างคุณประโยชน์มหาศาลแก่นักเรียน ครู ผู้บริหาร บุคลากร โรงเรียนชุมชน สังคมและประเทศชาติ กล่าวได้ว่าวิธีการสอนตามแนววิถีพุทธจะได้ผล ต้องประกอบด้วยการบริหารจัดการดี สอนดี วิชาการดี และเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธที่หลากหลายยืดหยุ่น เพื่อบูรณาการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษาไทย

1.3 นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนระบบปกติที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการการบริหาร การจัดการผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ผู้เรียน “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญา ตื่นรู้ เข้าใจในคุณค่าแท้-คุณค่า ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการสนับสนุนการเปิดโรงเรียนวิถีพุทธอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาถึงแนวทางในการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ ไปยังโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อทราบกระบวนการทัศน์ในการดำเนินกิจกรรม การเปลี่ยนนวัตกรรมการเรียน การศึกษาแนวใหม่อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรม ซึ่งจะส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างบูรณาการ อีกทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันด้วย

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ ด้านคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนตามโรงเรียนนำร่องพื้นที่โรงเรียนนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ ในสถานการณ์วิกฤติ

References

- Bhiromrat, K. (2010). "Students conduct of Rajabhat Universities in Bangkok on the way of self-sufficient economy" (Research report). Bangkok: Suan sunandha rajabhat University.
- Guðjónsdóttir, H. et al. (2021). Teaching and Teacher Education. *An International Journal of Research and Studies*, 13(4), 451-458.
- Kanchanaburi Province. (2020). Guidelines For Driving Innovation Areas in Education. Retrieved April 8, 2022, from <https://shorturl.asia/DjMUh>
- Ministry of Education. (2004). *Naw thang kan Dam Neon Ngan Rong Rian Withiphut (The Process of Buddhist Oriented Schools)*. Bangkok: Printed by office development the innovation of educational management.
- Ngamprakhon, S., Sangnont, K., & PhramahaSombat Tanapanyo. (2018). Learning Management Innovation, Theory to Practice. *Mahachula Academic Journal*, 5 (special issue), 78-82.
- office of the National Education Commission and office of the Prime Minister, Thailand. (1999). National Education Act of B.E.2542 (1999). Bangkok: office of the National Education Commission.
- Phrakhrubaitikasuwinsuwichano. (2018). The Development of Buddhist way School Management in Samutprakarn Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(1), 84-98.
- Phranarongdech Atimutto (Dechadilok), Siriwaan, I., & Ruangsanka, R. (2018). A Model of Learning Center Development in Buddhist Oriented School. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU*, 5(3), 161-176.
- Prasertsin, U., Jiotrakul, T., & Thongklomsee, J. (2017). A Studying Guidelines of the Educational Innovation Management Used for Improving Teacher's Teaching and Research. *The Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University*, 10(2), 78-89.
- Reungsil, S. (2005). *A Studying Status and Problem on Performance of Buddhist School of Khon Kaen Educational Service Area Office 4: A Case Study of Thairat Wittaya 34 School*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.
- Thongjan, B. (2020). Behavior for Application of Tri - Sikha in Living of Student in Mahamakut Buddhist University Sritham - Masokaraj Campus. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(6), 78-89.